

TERESA PLUSKOTA

WSP Bydgoszcz

NAZWY PATRONIMICZNE I NAZWY DZIERŻAWCZE W TOPONIMII WOŁYNIA I PODOLA (XVI-XVII w.)

Ziemia wołyńska i Podole, podobnie jak inne ziemie ruskie, była terenem walk - zarówno w okresie księstwa halicko-włodzimierskiego, jak i po jego upadku - między Litwą, Polską i Węgry. Wiele włości zwłaszcza krzemienieckich i włodzimierskich należało po jednej bitwie czy rozejmie do Litwy, by po innym przejść pod panowanie Polski. Ponad czterdziestoletnie walki doprowadziły w XV wieku do odłączenia zachodniej części ziemi wołyńskiej z Bełzem i Chełmem, która przeszła do Polski i zaczęła się zespalać z Rusią Czerwoną. Odtąd określano Wołyniem pozostałą część ziemi wołyńskiej z Łuckiem, Włodzimierzem i Krzemieńcem, która dostała się pod panowanie litewskie¹. Nie zakończyło to jednak walk polsko-litewskich. "Spór ów (między Litwą i Polską) prowadził nieodzownie do tego, że Wołyń w istocie rzeczy stawał się czymś pośrednim ani litewskim ani polskim. Obowiązywał tu jako prawo Statut litewski, panowie wołyńscy za Litwinów się mieli, chociaż rzadki był prawdziwy Litwin między nimi, ale formy społeczne i obyczaje stawały się tam coraz bardziej polskimi"².

Sądownictwo po Unii w województwie wołyńskim prowadzone jest nie na podstawie praw polskich, lecz nadal Statutu Litewskiego, od 1566 roku Statutu Wołyńskiego (Wołyń otrzymuje samodzielność prawną). Dla Kancelarii królewskiej przyjęto jako obowiązujący język ruski, utworzona została dla sądownictwa ziemskiego tzw. Metryka ruska (od 1578 roku na wzór polski), w tym języku prowadzono też księgi, ale akta miejskie sporządzano głównie po polsku. Po wprowadzeniu trybunałów koronnych w Lublinie i Piotrkowie odrębny w Łucku nie przetrwał. Od 1589 roku szlachta przyłączyła się do Lublina i to było również przyczyną polonizacji³.

Podole otrzymało prawo polskie już w 1434 roku jednocześnie z Rusią Iwowsko-halicką i ziemią chełmską. Ludność wieśniacza i miejska zachowała własne prawo ruskie, niemieckie itp. Zapisy ziemskie od 1543 roku prowadzone są w języku polskim, ale większość akt w XVI wieku pisanych jest po łacinie⁴.

Różne były też w obu województwach systemy własności ziemskich. A. Jabłonowski⁵ określa Wołyń jako przekształcone nieco feudalne dzielnice książęce, Podole ma wielką

własność szlachecko-możnowładczą. Na Wołyniu mało jest dóbr królewskich, na Podolu równoważą własność wielkopańską, Wołyń ma więcej dóbr duchownych, monasterów (3 katedry), Podole - gęściej rozmieszczoną własność drobną, jednowioskową, ale też więcej spustoszonych wsi po Tatarach i łotrach. Pustki te przyciągały osadników z Rusi Czerwonej, ale też z innych obszarów Rzeczypospolitej. Na Podolu bardziej niż dziedziczenie ziemi (rozwinęte na Wołyniu) rozpowszechniony był zastaw.

Różne losy omawianych ziem, systemu własności i osadnictwa zadecydowały o istotnych różnicach w toponimii Wołynia i Podola. Poniższy artykuł - będący fragmentem większej całości - sygnalizuje te zmiany.

W 1545 roku dokonano lustracji zamków wołyńskich, a w drugiej połowie XVI wieku przeprowadzono spisy podatkowe (regestry lub rejestry). Na Wołyniu lustracje przeprowadzone zostały w poszczególnych powiatach, w województwie podolskim nie we wszystkich spisach (w 1578 roku) są one określane.

Wspomniane lustracje opublikowane w tomie XIX Źródeł dziejowych⁶, uzupełnione rewizją zamków wołyńskich⁷ stanowiły dla mnie podstawowe źródło przedstawionego niżej materiału. Pewnym uzupełnieniem był również tom VI Archiwum XX.A.Sanguszków⁸. Do porównania toponimii XVI wieku ze stanem w XVII stuleciu posłużyły mi lustracje i rejestry podatkowe⁹. Nazwy miejscowe Wołynia analizuję w trzech powiatach: łuckim¹⁰ i włodzimierskim oraz krzemienieckim ze względu na istotne różnice w systemie nazewniczym tego obszaru¹¹. Granice województw i powiatów były w XVI wieku płynne, przyjmuję je według danych Atlasu A. Jabłonowskiego¹². Mimo to wynikały pewne trudności w ustaleniu przynależności administracyjnej mniejszych wsi, przysiółków itp. Toponimie Podola traktuję jednolicie, przede wszystkim w związku z brakiem podziału na powiaty w rejestrach i lustracjach z XVI wieku. W spisach dotyczących Wołynia wiele nazw występuje w dopełniaczu i w takiej formie je podaję, ponieważ forma dopełniacza uniemożliwia niejednokrotnie ustalenie mianownika (*Dymidowa G.: Dymidow, Dymidowo*).

Pisownia rejestrów oddaje całą złożoność ortografii XVI wieku: mieszanie *c, cz, ć; s, sz, ś; z, ż, ź*, nierozróżnianie *l i ł* oraz *y, i, j*. Te i inne cechy utrudniały ustalenie nazwy lub jej sufiksów (ruski *-icze*, czy polski *-ice*).

Próbuję w poniższych rozważaniach:

1. przeprowadzić analizę słowotwórczą toponimów patronimicznych i dzierżawczych na Wołyniu i na Podolu; dla Wołynia uwzględniam zróżnicowanie terytorialne (powiatów), przy czym analizowane grupy omawiam łącznie dla powiatu łuckiego i włodzimierskiego, ponieważ mają zbliżoną "produktywność" wielu omawianych formantów, np. niewielki udział w toponimii nazw z suf. **-ci* i z suf. *-(ow)ka*; odrębnie traktuję powiat krzemieniecki, który ma inne niż pozostałe powiaty wskaźniki procentowe nazw patronimicznych i dzierżawczych (w XV w. Krzemienieckie było przez pewien okres związane z dziejami Podola); cechy typowe dla każdego powiatu przedstawiam w tabeli i w analizie toponimii XVII w.;

2. ukazać zmiany w obu grupach na Wołyniu i Podolu przez porównanie ich stanu w XVI i XVII wieku.

I. Analiza strukturalno-semantyczna nazw występujących w XVI wieku

1. NAZWY PATRONIMICZNE

Województwo wołyńskie

Powiat łucki i włodzimierski

1.1. Toponimy z suf. ***-itjo**¹³ (Ł - 98 przykładów, Wł.- 66)

Prawie 50 nazw w pow. łuckim zapisanych jest w mianowniku. Toponimy z rozszerzonym sufiksem **-owicz-** (46 przykładów) mają w swojej podstawie imię lub przezwisko, mogły być więc utworzone od antroponimów z formantem **-ow**.

Wybór przykładów

W podstawach nazw występują:

- a) imiona (w Ł - 1/5 nazw): *Hryhorowicze* (ukr. *Hryhor*¹⁴, pol. *Grzegorz*), *Kononicze* (ukr. i pol. *Konon*), *Pilipowicze* (ukr. *Pyłyp*, pol. *Filip*), *Petrykowiczoch* Loc. (ukr. *Petryk←Petro*, pol. *Piotr*), *Witkowicze* (ukr. *Wit'ko←Wiktor* lub pol. *Witek←Wiktor*); Wł. (odimienne stanowią prawie 25% toponimów z suf. ***-itjo**): *Chwałymycz* G. (od im. dwuczł. ukr. *Chwałym←Chwałymyr*, pol. *Chwałimir*), *Chwiedorowicz* G. (*Chwiedor*< ukr. *Fedir*, *Fedorow*, pol. *Fiodor*), *Jakowicz* G. (ukr. *Jak←Jakiw*), *Janiewicz* G., *Mienczycz* G. (*Mieńko*, por. *Menko* Ker.←*Menej?*), *Milianowice/Milanowicz* G. (pol. *Milian←Emilian*, ukr. *Omelan*), *Pawłowiczy*, *Radowiczy* (*Rad*← pol.i ukr. *Radostaw*), *Тимковичи* (ukr. *Tymko*, *Tymofij*, pol. *Tymek←Tymoteusz*); może *Szaskowicz* G. (*Szasko*< ukr. *Ołeksandr*, por. *Saszko* Ker.);
- b) nazwy zawodu, godności, pozycji społecznej: Ł.: *Popowicze/Popkowiczy* (*pop*), *Podczarowicz* G.;
- c) nazwy odetnonimiczne: Ł.: *Lachowicz* G., Wł.: *Rusowicz* G.;
- d) nazwy pokrewieństwa: Ł.: *Diedycze*, *Dziedowiczy/Diedowicz* G.
- e) inne nazwy osobowe¹⁵ (Ł - 52 przykłady), np.: *Boszkowicz* G. (*Boszko*), *Czepczewicz* G. (*Czepak*, *Czepko*), *Czernicze* (*Czern*), *Dzierdzycz* G. (*Dzierz*), *Iskrycze* (*Iskra*), *Jaikowicz* G. (*Jajko*), *Jałowicz* G. (*Jeło*), *Warkowicze* (*Warko*) i in.; Wł.: *Bielicz* G. (por. *Biel* Szul.), *Bobicz* G. (*Bob*), *Borodczycz* G. (*Borodka*), *Czeweliczy* (*Czewlej*), *Czernczycz* G. (*Czernko*), *Chrypalicz* G./*Chrybalicz* G. (por. *Hrapko*, *Hrebko*), *Hrykowiczy* (*Gryka*), *Jałowicz* G. (*Jałowa*), *Kozliniczy/Kozlinicze* (*Koźła*, por. *Koziel* - n. os.), *Kruhniczy* (por. *Kruhowa*, *Krugil*), *Mrozowycz* G. (*Mros*), *Rohowicz* G./*Rogowicz* G. (*Roh*), *Turowicz* G. (*Tur*), *Wochnowicz* G. (*Wochno*), *Wojkowicz* G. (*Wojko*, *Wojek*), *Wołkowicz* G. (*Wołk*), *Zaskowicz* G. (*Zaszko*).

Czternaście przykładów w pow. łuckim zanotowałam z końcowym **-y** (**-iczy**, **-owiczy**, **-iniczy**): *Dziedowiczy/Diadkowiczy* (*Dietko* - n.os.), *Kornicy*, *Kozliniczi*, *Łapszewiczy*, *Sopotowiczy* i in. Nazwy pochodzą ze spisu w 1577 roku i Rewizji zamku łuckiego z 1545 roku; w pow. włodzimierskim 17 nazw ma końcówce **-y**: *Butkowiczy*, *Czeweliczy*, *Mokowiczy*, *Ozdiutyczy*, *Pirhowiczy* i in.

1.2. Toponimy z suf. ***-ci** (Ł.- 39 przykładów, Wł.- 8 nazw)

Z końcowym **-y** występują w Łuckiem: *Michałkowcy* i *Zubowcy* (Arch. Sang.). Pozostałe toponimy mają polską formę sufiksu z **-e** lub występują w dopełniaczu.

Nazwy patronimiczne, głównie z końcowym **-e** (Ł.- 18 form):

- a) od imion: Ł.- *Borossowcze* (ukr. i pol. *Borys*), *Filipowiec G.* (pol. *Filip*), *Ihnatowcach Loc.* (ukr. *Ihnat*, pol. *Ignacy*), *Itkowecz G.* (ukr. *Il'ko*, *Illia*), *Iwankowicz G.* (ukr. *Iwanko*←*Iwan*, pol. *Jan*), *Janowiecz G.*, *Jaskowiecz G.* (ukr. *Jaśko*←*Jakiw* lub pol. *Jasiek*←*Jan*, por. *Jaszko* Ker.), *Miszkowcze* (ukr. *Myszko*←*Mychajto*), *Waszkowcze* (ukr. *Waśko*←*Wasyl*); Wł.: *Markowicz G.* (ukr. *Marko*, pol. *Marek*);
- b) od etnonimów: Ł.: *Kozarcze*, *Wołoskowcze*.
- c) od innych nazw osobowych: Ł.: *Bakowcze* (*Bak*), *Bołotkowcze* (**Bołotko*, *Bołotkow*), *Joszkowicz G.* (por. *Juszko* Ker.), *Woroniecz G.* (*Worona J*), *Zawadincow G.* (*Zawada*); Wł.: *Jarowicz G.*, *Swarincze* (**Swar*, por. *Swar*), *Wodnowicz G.* (*Wodny*), *Zahotodczow G.* (n. odprzezw. *zahotodyty* 'zagłodzić'; nie zanotowałam n. miejsc. *Hotodce*) i in.;

Powiat krzemieniecki

Wyraźnie odmienny od stanu w pow. łuckim i włodzimierskim jest obraz nazewnictwa w omawianych grupach w powiecie krzemienieckim (dominują w nim nazwy z suf. ***-ci**, w pow. łuckim i włodzimierskim nazwy z suf. ***-itjo-**). Zróżnicowanie to zostało zauważone przez J. Riegera¹⁶.

Wybór przykładów

1.1. Toponimy z suf. ***-itjo** (32 nazwy, w tym 28 przykładów w dopełniaczu): *Berezowicz G.*, *Biskupic G.*, *Kalinowicz G.*, jedna nazwa występuje z końcowym **-y**: *Iwaniczy*.

- a) od imion: *Iwaniczy*, *Juchnowicze* (*Juchno*), *Mikiticz G.* (ukr. *Mykyta*), *Mitkowcze* (ukr. *Myt'ko*), *Radowicz G.*, *Sawczicz G.* (ukr. *Sawka*←*Sava*), *Szymkowicz G.* (pol. *Szymek*←*Szymon*), *Tiszkowicz G.* (ukr. *Tyszko*←*Tychon*), *Zienkiewicz G.* (pol. *Zieniek*←*Zenobiusz*, por. ukr. *Zińko*←*Zinovij*);
- b) od etnonimów: *Kozakowicz G.*;
- c) od pełnionej godności: *Biskupic G.*;
- d) od innych nazw osobowych: *Kalinowicz G.* (**Kalinow*, por. *Kalina*), *Kornaczowicz G.*, *Kruczewic G.* (*Krusz?* *Jabl.*), *Kunczenicz G.* (*Kunczenie*), *Noszewicz G.* (*Nos*), *Onoskowicz G.* (*Onoszko*), *Sachnowicz G.* (*Sachno*, *Zachno*), *Teterikowicze* (**Teteryk*, por. *Tetera Jabł.*), *Turykowicz G.*, *Tyffewicz G.* (*Tajch*, *Tych* lub *Tyth/Tychno Jabł.*), *Wierbic G.* (*Wierzba* - n. herald.);

1.2. Toponimy z suf. **-ci* - 136 przykładów

Pięć nazw zapisano z końcowym *-y*: *Boryskowczy*, *Ciecieniowcy*, *Młynowcy*, *Podlescy*, *Właszynowcy*.

- a) od imion: *Antonowicz G.*, *Boryskowczy*, *Dankowicz G.* (ukr. *Danko*←*Danyło* lub pol. *Danek*←*Bogdan*), *Fiedkowicz G.* (ukr. *Fed'ko*←*Fedir*, pol. *Fiodor*), *Hrehoryjewicz G.* (ukr. *Hryhorij*), *Jankowicz G.*, *Jaremicz G./Jeremijowicz G.* (ukr. *Jarema*, *Jeremija*, pol. *Jeremiasz*), *Klimkowicz G.* (ukr. *Kłymko*←*Kłyment*, pol. *Klimek*←*Klemens*), *Kondratowicz G.* (ukr. *Kindrat*, *Konrad*, pol. *Konrad*), *Michajłowicz G.* (ukr. *Mychajło*, pol. *Michał*), *Mirkowicz G.*, *Pankowicz G.* (*Panko*←*Panas*), *Staszkowicz G.*, *Wankowicz G.* (ukr. *Wańko*←*Iwan*), *Waskowicz G.* (ukr. *Waśko*←*Wasyl*);
- b) od nazwy zawodowej: *Popowicz G.*;
- c) od etnonimów: *Lachowce*, *Tatarzynowicz G.*
- d) od innej nazwy osobowej: *Baliczynicz G.* (por. *Bal*), *Bankowicz G.* (*Banek*, *Bank*), *Brazynczy (Braha Jabł.)*, *Dolmowicz G.*, *Huliewicz G.* (por. *Hulewicz Jabł.*), *Kornikowcze (Kornik Hruś.)*, *Molczynowicz G.* (**Mołczyn*, por. *Mołczan Hruś.*), *Morozowicz G.* (*Moros*), *Prehonowicz G.* (**Prehonow*, por. ukr. *prehonyty*), *Warzywodiniacz G.*, *Zerakowicz G.*;

Województwo podolskie1.1. Toponimy z suf. **-itjo* (18 przykładów)

- a) od imion: *Antonowicze*, *Iwanicze*, *Juronicze*, *Manikowicze* (por. *Manyek Rieg.* lub ukr. *Mańko*←*Manujit*), *Wołodenicze*; i in.;
 - b) od innych nazw osobowych: *Czarnokozycze*, *Gruchisycze*, *Kłopotowice (Klopoth Ker.)*, *Holowczicze (Holowka Rieg.)*, *Krutiborodicze/Krutiborodincze*, *Lopatycze (Łopata)* i in.;
- toponimy z suf. **-itjo* nie zawsze są patronimikami (czasem występują one obok nazw z sufiksem **-ci*): *Bereznicze/Berezyncze*, *Vszycze*¹⁷.

1.2. Toponimy z sufiksami: **-ci* (325 przykładów)

Imię chrzestne częściej w wersji ruskiej posłużyło za podstawę 80 nazwom, np. *Andronkowcze* (ukr. *Andronyk*, pol. *Andronik*), *Boryszkowcze* (ukr. *Borysko*←*Borys*, pol. *Borys*), *Ilaszkowcze* (ukr. *Ilaszko*←*Illia*), *Ihnatowcze*, *Jankowcze*, *Iwanykowcze* (ukr. *Iwanyk*←*Iwan*), *Radkowcze* (ukr. *Radko*←*Radoślaw*, *Rodion*, pol. *Radek*←*Radoślaw*). Większość badanych form ma w podstawie przezwisko, np. *Bilikowcze* (**Bilik*), *Czaplincze (Czapla)*, *Kłopotowcze (Kłopot)*, *Morozowcze (Moros Hruś.)*, *Sokolecz G. (Sokole - n. herald., Sokół)*.

2. NAZWY DZIERŻAWCZE

Przedstawiam nazwy dzierżawcze na podstawie trzech największych grup: nazw z suf. *-ow-*, *-in-*, *-(ow)ka*, wszystkie jednak formanty tworzące omawiane toponimy podaję w

tabeli, uwzględniam je też w analizie porównawczej w XVII wieku i w podsumowaniu. Nie analizuję w tej grupie tzw. przeniesień, np. *Andruhy G.*, *Boremier*. Toponimy tego typu mogą mieć charakter dzierżawczy lub pamiątkowy, ponadto ich "wahania" z innymi typami, np. *Dothoszy G./Dothoszyje*, *Suszla G./Susły* wymagają szerszego omówienia.

Województwo wołyńskie

Powiat łucki i włodzimierski

1.1. Toponimy z suf. **-ow-** (**-ow**, **-owa**, **-owo**) - Ł.- 219, Wł.- 62 przykłady

W pow. łuckim w mianowniku sufiks **-ow**, **-ew** występuje w 76 nazwach: *Czeperow*, *Daniczew*, *Kryłow*, *Lubachow*; **-owo**, **-ewo** w 31 przykładach, dwie nazwy są zakończone na **-e**: *Degtewe*, *Goruchowe*, *Nosaczewo*, *Romanowo/Romanow*. Rzadka jest forma rodzaju żeńskiego (Ł.- 5 nazw, Wł.- 2): Ł.: *Chobołtowa*, *Ossowa*, *Passzowej G.*, Wł.: *Borżowy G./Borzdowej G.*, *Chorosthowej G./Chworostowej G.* W pow. włodzimierskim sufiks **-ow** ma 13 nazw i 10 **-owo**, np.: *Bajow*, *Lubiczow*, *Russowo*. Pozostałe nazwy mają formę dopełniacza.

Wybór przykładów

Jednoznacznie semantycznie są tylko nazwy pochodzące od:

- a) imion (Ł.- ponad 30 przykładów, Wł.- 3) Ł.: *Arestowa G.* (*Aryst* ← ukr. i pol. *Arystarch*), *Choniakow* (*Choniak* Jabł., ukr. *Chonia* < *Afanasij*), *Chrechorowa G.* (ukr. *Hryhorij*, pol. *Grzegorz*), *Lubachow* (*Lubacha*? ← ukr. *Lubow*, *Luba*, pol. *Luba*), *Ławrow* (ukr. *Ławro*, *Ławrentij*), *Martynowo* (ukr. *Martyn*), *Matfiejewo* (ukr. *Matwij*), *Matow* (*Mattia*? ← *Matwij*), *Mietkowa G./Miedków* (ukr. *Metko* ← *Meczysław* lub pol. *Mietek* ← *Mieczysław* lub n. odprzezwiskowa), *Tudorow* (ukr. *Todor*, *Teodor*, *Fedir*, pol. *Teodor*), *Witkowa G.* i in.; Wł.: *Janowa G.*, *Olechowa G.* (*Olech* < ukr. *Ołeh* lub *Ołeksandr*, może pol. *Olek* < *Oleg* i *Aleksander*), *Serhowa G.* (ukr. *Serh* ← *Serhij*, pol. *Sergiusz*);
- b) odetnonimiczne: Ł.: *Uhrynow*, Wł.: *Lachowa G.*, *Russowo* (etn. *Rus*, por. też n. os. *Rus*, *Rusow*);
- c) od nazwy zawodowej: *Dijakow* (*diak*)
- d) od nazwy pokrewieństwa: Ł.: *Synowo/Сыновѣ*, *Zelwowa G.* (pol. *zółwa* 'bratowa');
- e) od innych nazw osobowych: Ł.: *Domaszow* (*Domasz*), *Chromiakow* (*Chromy*), *Hwozdow* (*Gwozd*), *Klukow* (*Kluk*), *Kozłaczow* (por. *Koźlak*), *Wyszkowa G.* (*Wyszko*) i in.; Wł.: *Bachow* (*Bach*), *Bielaszowa G./Билашовѣ* (*Białasz*), *Bokowa G.* (*Bok*), *Borżowy G.* (**Borż*, por. *Borza*), *Czernikowa G.* (*Czernik*), *Diechszowa G./Diehtiewa G.* (n. os. *Dychta* lub w związku z *dziegieć*), *Jeżowa G.* (*Jeż*), *Kozłowa G.* (*Koziół*), *Liniewo* (*Lin*), *Myszowa G.* (*Mysz*), *Rastowo* (*Rast*), *Sajkowa G.* (*Sajko*, *Sajek*, a to od im. *Isaija*? *Izajasz*), *Szystowa G.* (*Szyst*), *Zawidow* (*Zawid*), *Zelechowa G.* (por. *Żelichow*); zaliczam tu także 20 toponimów dzierżawczo-odprzezwiskowych w pow. łuckim i kilka w pow. włodzimierskim, które mogą mieć też motywację nazwą topograficzną (lub kulturową): Ł.: *Goruchowe/Horuhowa G.* (por. *Horoch* Hruś. lub *horoch* 'groch' - n.kult.) i in., Wł.: *Chmielewa G.*

(n. os. *Chmiel* lub n. kult.), *Dubowej G.* (n. os. *Dub* Ker. lub n. topogr.- ukr. *dub* 'dąb'), *Hrabow* (por. n. os. *Grab* Jabł. lub n. topogr. *hrab* 'grab'), *Laszkowa G./Laskowa G.* (n. etn. *Laszki*, por. SG rus. *Laszkiw* lub od *lasek*).

1.2. Toponimy z suf. *-in-* (*-in*, *-ina*, *-ino*) Ł.- 98 przykładów, Wł.- 22 przykłady

Wśród 98 nazw z sufiksem *-in* w pow. łuckim prawie połowa (43 przykłady) występuje w dopełniaczu; forma rodzaju nijakiego jest rzadka (5 przykładów): *Kolczyno*, *Kustino/Kustina*, *Somino*, *Stupino* i in. W pow. włodzimierskim, tylko pięć toponimów - z 22 nazw - zapisanych zostało w mianowniku. Wszystkie mają męską formę.

Wybór przykładów

- a) od imienia (derywowana forma i niederywowana) pochodzi w pow. łuckim 17 toponimów : *Ilin* (ukr. *Illia*), *Marenin* (ukr. i pol. *Maryna*), *Mikulin* (ukr. *Mykuła*<*Mykoła*), *Olekszyn* (ukr. *Ołeksza*), *Rozyn* (pol. *Róża*, ukr. *Roża* lub *Róża*←pol. *Rozalia*, ukr. *Rozalija*), może też *Dorosina G.*, *Dereczina G.* (*Dorota*); Wł. (3 przykłady): *Ludina G./Ludzina G.* (*Luda*←pol. *Ludmiła*, ukr. *Ludmyła*) por. też *ludin* 'chłop wolny'), *Radczyna G.* (pol. *Radka*←*Rada*, *Radostawa*, por. też wyżej *Radko*), *Radoszyna G.* (*Radosz*← ukr. i pol. *Radostaw*);
- b) od etnonimików: Ł.: *Rusin*, *Torczyna G.* i *Żydyczyn*;
- c) od nazwy zawodowej i pozycji społecznej: Ł.: *Mniszyn* (wieś kościelna), *Smierdin* (*smerd* 'chłop'), Wł.: *Chotopina G.* (*chołop*);
- d) od innych nazw osobowych: Ł. (76 przykładów): *Worsin* (**Worsa*), *Woroczina G.* (w zw. z *vorota*) lub zam. *Woronicz G.* (*Worona*), Wł.: *Bylina G.*, *Hrobotyna G.* (n. odprzew. *chrobotać* 'chrzęścić, szurać'), *Kaczyn* (n. odprzew., por. n. os. *Kaczka*), *Kisielina G.* (*Kisiel*), *Kolczyna G.* (*Kolcza*), *Kozina* (**Koza*, por. *Kozin*), *Leczina G.* (*Lec*), *Lubotina G.* (**Lubota*), *Szczuczina G./Szczuthina G.* (por. *Szczuczek*), *Skulina G.* (*Skuła*), *Tumin* (*Tum*, *Tuna*), *Watina G.* (*Wata*), *Woinina G.* (*Wojna*) i z rozszerzonym sufiksem: *Szczennicznyn* (*Szczenię*)/*Szczeniutina G.*; może należeć do tej grupy 30 nazw dwuznacznych: dzierżawczych bądź topograficznych (lub kulturowych), np. *Łysina G.* (*łysy* 'o człowieku' i 'gołe, niezarośnięte wzgórze'); Wł.: *Swiniaryna G.* (n. odzaw. *świniarz* lub kult.) i in.

Rzadko wśród nazw dzierżawczych występują w zapisach toponimy rodzaju nijakiego z sufiksem *-ino*, por. Ł.: *Kolczyno*, *Somino*, *Tołoczino*.

1.3. Toponimy z suf. *-(ow)ka* Ł.- 10 przykładów, Wł.- 3 przykłady

Wszystkie z 10 nazw dzierżawczych w tej grupie w pow. łuckim mają sufiks *-(ow)ka* i mogą być motywowane nazwą na *-ow*: *Bierychowka* (*Bierychow*), *Bolozowka* (*Bolesz*, *Błoz*), *Diemitianowka*, *Janiewka* (*Jan*, *Janyewa*), *Lichaczowka* (*Lichacz*, *Lichaczow*), *Mereczowka* (**Merecz*), *Olhowka/Holhowki G.* (ukr. *Olha*, pol. *Olga*), *Radiechowka/Radochowki G.* (pol. *Radziech*, ukr. *Radoch*< ukr. i pol. *Radostaw* i in.), *Rohaczowki G.* (*Rogacz*), *Zadkowka* (n. odprzew.); Wł.: *Opanasowky G.* (ukr. *Opanas*<*Afanasij*), *Podszynowka* (od n. pokrew. lub od

n. miejsc. *Synow*) i z dwuznaczną podstawą: *Sieniowki G.* (*Sieniow* - n.os.)/*Sieniawki G.* (*Sieniawa* - n. miejsc.).

Powiat krzemieniecki

1.1. Toponimy z suf. **-ow-** (**-ow**, **-owa**, **-owo**) - 53 przykłady

Prawie wszystkie nazwy (tylko dwa toponimy i to o podst. dwuzn. zapisano w mianowniku: *Horostow/Horostowa: Chrost* SSNO, *chorost* 'chróst', *Kołosowy G./Kulisowo*) występują w dopełniaczu, co uniemożliwia określenie rodzaju: *Andrzejowa G.*, *Bajmakowa G.*, *Brykowa G.*, *Radziwiłowa G.*, rzadkie są nazwy rodzaju żeńskiego (3 przykłady): *Korchowej G.*, *Turowej G.*, może *Rostowej G.*

Wybór przykładów

- a) od imion: *Andrzejowa G.*, *Hawratynowa G.* (**Hawratyn*, ukr. *Hawro/Wawro*<*Ławro*), *Hrynkowa G.* (*Hrynko*←*Hryhorij*), *Konstantinowa G.* (pol. *Konstantyn*, ukr. *Kostiantyn*), *Maniewa G.* (*Mań*←ukr. *Manujił*), *Siemionowa G.* (pol. *Siemion*, por. ukr. *Semen*), *Waczewa G.* (*Wac*← pol. *Wacław*, ukr. *Wacław*, *Wiaczestaw*);
- b) od nazwy pokrewieństwa i nazwy zawodowej: *Bathkowa G.*, *Dyjakowa G.* (*diak*).
- c) od innych nazw osobowych: *Brykowa (Bryk, Bruk) G.*, *Chodakowa G.* (*Chodak*), *Czeplow (Czepiel)*, *Czołhunowa G.* (**Czołhan*, por. n.os. *Czołhański*), *Dederkalowa G.* (*Dederkalo* Jabł.), *Kisielowa G.* (*Kisiel* Jabł.), *Korchowej G.* (*Korc?*), *Kordyszowa G.* (*Kordysz*), *Kulikowa G.* (*Kulik*, *Kulig*), *Radziwiłowa G.*, *Toporowa G.* (*Topor* - n. herald.), *Thurowa G./Turowej G.* (*Tur*), *Zubowa G.* (*zub* 'osadnik');

1.2. Toponimy z suf. **-in-** (**-in**, **-ina**, **ino**) - 15 przykładów

Forma dopełniacza (we wszystkich przykładach) także i w tej grupie uniemożliwia stwierdzenie, czy jest to rodzaj męski, czy nijaki: *Boratyna G.*, *Hubina G.*, *Komaryna G.*

- a) odimienne: *Boratyna G.* (*Borzęta*, por. *Boria*←*Borys*), *Kuzmina G.* (ukr. *Kuźma*), *Mikulina G.* (ukr. *Mykuła*);
- b) od innych nazw osobowych: *Łosiatyna G.* (**Łosiata*, por. *Łoś*), *Maczynina G.* (*Macz*), *Manaczyna G.* (*Maniec*), *Mirutina G.* (*Miruta*), *Pieratina G.*, *Szosczyzna G.* (por. *Szysta* SSNO, *Szosthak* Szul.), *Terathina G.* i in.

1.3. Toponimy z suf. **-(ow)ka** - 30 przykładów

- a) odimienne: *Bohdanowki G.* (ukr. *Bohdan*, pol. *Bogdan*), *Daniłowki G.* (ukr. *Danyło*, pol. *Daniel*), *Denisowki G.* (ukr. *Denys*), *Dymitrowki G.* (pol. *Dymitr*, ukr. *Dmytro*), *Hawryłowki G.* (ukr. *Hawryło*), *Jakubowki G.* (pol. i ukr. *Jakub*), *Kristowki G.* (ukr. *Kryst*<*Chrystyjan*, pol. *Krystian*), *Kuryłowki G.* (ukr. *Kyryło*), *Rabiejowki G.* (por. pol. *Raab*, scs. *Raaw*), *Radoszowki G.*, *Stepanowki G.* (ukr. *Stepan*, *Stefan*, pol. *Stefan*);
- b) nazwy odetnonimiczne: *Moskalewki G.*, *Rusinowki G.*;
- c) nazwy odzawodowe: *Pisarzewki G.*, *Plebanowki G.*;
- d) od innych nazw osobowych: *Baczmanowki G.*, *Bahlajowki G.* (*Baklaj*), *Basiarowki G.*

(n. odprzew.), *Besowki* G. (n. odprzew. *bies*), *Kalichnowki* G. (**Kalichno*), *Myszynki* G. (**Mysz*, **Myszyn*, por. *Myszka* Jabł.), *Sobolowki* G. (**Sobol*), *Wiesiolowki* G. (n. odprzew. *wesoły*), *Worobijowki* G. (*Worobei* Ker.), też w zrostach: *Radosiołki* G., *Wiertokijowki* G.;

Województwo podolskie

1.1. Toponimy z suf. **-ow-** (**-ow**, **-owa**, **-owo**) - 77 przykładów

Toponimy z sufiksem **-ow** stanowiące 1/10 ogółu nazw i połowę nazw dzierżawczych mają w zasadzie formę rodzaju męskiego (64 formy) lub występują w dopełniaczu, co uniemożliwia jego określenie; właściwie tylko trzy nazwy są rodzaju nijakiego, *Augustowo*, *Procopowe* i obocznie z męską: *Domanowo/Domanow*. Trochę częściej występuje forma żeńska (11 nazw): *Chropothowa*, *Kuznikowa?*, *Kuzelowa*.

Wybór przykładów

- a) odimienne: *Augustowo*, *Domanow*, *Hryczkow* (ukr. *Hryćko*←*Hryhorij*), *Iwankow*, *Krzy-szczow*, *Makarow* (*Makar*), *Michalkow*, *Mikolaiow*, *Miszkow*, *Stanisławów*, *Timkow* (ukr. *Tymko*) i in.;
- b) od innych nazw osobowych: *Bilikow*, *Borsczow* (*Borscz* Ker.), *Brindzow* (*Brindza* Ker.), *Chropothowa*, *Czerepowa* (**Czerep*, por. ukr. *čerep*), *Gulakow* (**Gulak*), *Kozłow* (*Kozieł*), *Kozuchow* (*Kožuch* Ker.), *Kulikow* (*Kulik*), *Prosiątkow*, *Wołkow* (*Wołk*), *Wołoszow* (odetn. lub od im.: *Vołos/Włas*), *Żmiiow* (odprzew. lub topogr.);

1.2. Toponimy z suf. **-in-** (**-in**, **-ina**, **-ina**) - 14 przykładów

- a) odimienne: *Chaniuthin* (*Haniuta*←ukr. i pol. *Hanna*, *Anna*), *Kuzmin*, *Martin* (*Marta* lub *Martin*), może *Kustina* (ukr. *Kost'*);
- b) od nazw zawodowych, pozycji społecznej: *Kniehinin* (n. matronim.);
- c) od innych nazw osobowych: *Bachtin/Bathin* (*Batthya* Pawł.), *Balina* (*Bal?*), *Holiszin* (*Holysz* Rieg.), *Hubin* (*Huba*), *Hussiatin* (**Husiata*), *Kopistin*, *Trupczyn* (*Trubka* - n. herald.);

1.3. Toponimy z suf. **-(ow)ka** - 31 przykładów

- a) od imion: *Bronyowka* (*Bronia*← ukr. *Bronisław*), *Hryniecška* (*Hryń*, *Hryneć*←*Hryhorij*), *Jaromirka* (pol. *Jaromir*), *Nastassowka* (ukr. *Nastas*←*Nastasij*), *Seferowka* (*Sewer?*←*Seweryn*) i z ucięciem: *Maryowk*;
- b) odetnonimiczne: *Moszkalowka*;
- c) nazwy pokrewieństwa i pełnionej godności: *Stryowka*, *Podstolowka*;
- d) od innych nazw osobowych: *Bubnowka* (*Bubno*), *Borsczowka* (*Borscz* Ker.), *Głowaczowka* (**Głowacz*), *Koczanowka* (*Koczan* Ker.), *Ptaskowka* i in.

II. Zestawienie (procentowe) formantów - tabele *

1. NAZWY PATRONIMICZNE

	Ł.		Wł.		Krz.		Pod.	
	XVI	XVII	XVI	XVII	XVI	XVII	XVI	XVII
*-itjo	11%	5%	16%	15%	6%	5%	2%	3%
*-ci	4%	4%	2%	1%	27%	13%	40%	29%

2. NAZWY DZIERŻAWCZE

	Ł.		Wł.		Krz.		Pod.	
	XVI	XVII	XVI	XVII	XVI	XVII	XVI	XVII
-ow-	24%	17%	15%	12%	11%	20%	9%	14%
-in-	11%	14%	5%	7%	3%	4%	2%	4%
*-j-	3%	6%	2%	2%	3%	5%	1%	2%
-ec	1%	1%	(5)	(2)	2%	(3)	-	1%
-ica	(4)	(3)	(3)	(2)	(2)	-	1%	1%
-isk-	(1)	(1)	(3)	-	-	-	-	-
-iszcz-	(1)	-	-	(3)	(1)	-	(3)	(1)
-sk-	(2)	(1)	1%	-	-	-	(3)	-
-(ow)ka	1%	2%	(3)	2%	6%	4%	4%	8%
-(szcz)yzna	1%	(3)	1%	(1)	(2)	-	-	-
-awa, -wa	1%	1%	(1)	(2)	-	-	(2)	-
-iż, qż	(1)	(1)	(1)	(2)	-	-	(2)	-
zrost, zest.	1%	1%	(2)	1%	(3)	-	1%	1%

* Procenty obliczam w stosunku do wszystkich toponimów;

w XVI w. 100% = 924 n. w Ł., Wł.= 403 n., Krz.= 501 n., Pod.= 824 n., w XVII w. 100% w Ł.= 387 n., Wł.= 295 n., Krz.= 138 n., Pod.- 494 n.; zaliczam arbitralnie do n. z suf.: -ow-, -in-, -(ow)ka n. o podst. dwuznacznych; 3 i mniej przykładów (też cyfry poniżej 1%) podaję w nawiasie.

III. Analiza porównawcza nazw występujących w XVII wieku

(Porównanie ze stanem toponimii w XVI w.)

Województwo wołyńskie

Powiat łucki

Około 5% (por. 11% w XVI w.¹⁸) wszystkich toponimów stanowią nazwy z suf. **-itjo*. Wszystkie 19 przykładów zapisanych zostało z końcowym *-e* (również w innych badanych rejonach). Po dziesięć toponimów występuje z ruskim *cz*, dziesięć - z polskim *c*. Pojawiają się nowe nazwy patronimiczne: *Ciutyce*, *Kluczkowice*, *Mosiewicz* i in. Podobny udział jak w XVI w. mają w XVII w. toponimy z sufiksem **-ci* (4% i 4% w XVI w.). Wszystkie nazwy (poza formą *Jakowicz G.*) zapisano z końcowym *-e*. Wśród nowych toponimów są również nazwy patronimiczne: *Niemierzynce*, *Sobiesce*; rozszerzony sufiks ma toponim *Woronowce* (por. *Woroniecz G.* w XVI w.).

Znacznie mniejszą proporcjonalnie grupę stanowią w XVII wieku toponimy dzierżawcze z sufiksem *-ow* (17% całego nazewnictwa wobec 24% w XVI w.). Zannotowałam tylko cztery nazwy rodzaju nijakiego, np.: *Bachowo*, *Szpanowo*, *Szerkowo* i cztery rodzaju żeńskiego: *Borowa*, *Paszowa* i in. Tylko w męskiej formie występują nazwy z suf. *-in-* (20 przykładów), które mają nieco większy udział w tworzeniu toponimii (14% wobec 11% w XVI w.): *Boiarzyn*, *Dobratyn*, *Holatyn*, *Kniehinin*, *Wóynin*. Prawie nie zmienia swojego udziału w toponimii formant *-(ow)ka* (1% w XVI i 2% w XVII wieku). Toponimy z tym formantem miały wcześniej inny sufiks bądź bezsufiksálną formę: *Baranowka*, *Kalinowka*, *Leszniowka*, jeden występuje na miejscu dawnej formy z *-ow* i to obocznie ze starą wersją nazwy: *Romanowka* i *Romanow*.

Liczniej w XVII wieku występują toponimy z suf. **-j-* (6% i 3% w XVI w.), por. w XVII w.: *Kościenie*, *Postupla*, *Miedwez*, *Mirohoszcza G.* i w XVI w.: *Budoraza G.*, *Litohoszczy G.* i in. Inne formanty poświadczane są nielicznymi przykładami, por. w XVI w.: *Bohdanowszczyzna*, *Kostiukowszczyzny G.*, *Pawłowczyzna*, *Wojnicze G.*, *Tyszycy G.* i in. i w XVII w.: *Beresteczko Rusinowo*, *Kołmowiska* i in. Sporadycznie występują nazwy z suf.: *-ec*, *-ica*, *-szczyzna*, *-isk/-iszcz-*, *-sk-*, *-awa*, *iż* oraz zestawienia i zrosty (zob. tabelę) w obu stuleciach na każdym omawianym obszarze. Nie omawiam więc tego typu nazw w poniższej analizie innych ziem.

Powiat włodzimierski

W XVII w. w pow. włodzimierskim inne są relacje między poszczególnymi grupami. 40 nazw patronimicznych stanowi 16% (w XVI w. - 15%) wszystkich nazw; prawie wszystkie mają sufiks *-icze*: *Berezowicz G.*, *Jaskowicze*, *Kleczkowicze*, cztery występują z polskim *-c-* w sufiksie: *Chodowice*, *Kuliczkowice*, *Mokowice*. Sporadyczne są zapisy z *c* w sufiksie **-ci* (1% nazw), por. nowe nazwy: *Kuliczkowcach Loc.*, *Niemierzynce*.

Toponimy dzierżawcze w XVII wieku to przede wszystkim nazwy z sufiksem *-ow-*. Zmniejszył się ich wskaźnik procentowy (12% wszystkich nazw wobec 15% w XVI w.); występują już prawie wyłącznie formy męskie (tylko dwie nazwy o podstawach dwuznacznych

są rodzaju nijakiego, por.: *Chmielowo, Zielowo*). W niewielkim stopniu zmieniała się sytuacja w grupach nazw z suf. **-owka** (2% w XVII i 3 przykł. w XVI w.) i z suf. **-in-** (6% w XVI i 7% w XVII w.).

Grupa nazw z suf. ***-j-** (8 przykładów - 2% nazewnictwa), np.: *Włodzimierz, Sikuń* ma niewielki i podobny jak w XVI w. udział w toponimii.

Powiat krzemieniecki

W XVII wieku w powiecie krzemienieckim wyraźniej w odniesieniu do wieku XVI zmieniają się proporcje w grupach słowotwórczych.

Prawie wszystkie nazwy patronimiczne mają ruskie **-č-** w sufiksie ***-itjo**: *Berezowicz G., Jaskowicze, Kleczkowicze*, cztery występują z polskim **-c-**: *Chodowice, Kuliczkowice, Mokowice*. Znacznie zmniejszył się wskaźnik procentowy toponimów z suf. ***-ci** (por. 13% w XVII i 27% w XVI w.), głównie przy wzoście nazw dzierżawczych z suf. **-ow**, który występuje w XVII w 20% nazw, por. 11% w XVI w.; trochę wyraźniej zaznacza się też w toponimii suf. **-in** (4% wobec 3% w XVI w.): *Butina G., Komaryna G., Kuzmina G.*

Mniejszy udział w nazwach dzierżawczych ma w XVII wieku suf. **-(ow)ka** (6% w XVI i 4% w XVII w.): *Baczmanowki G., Domaninki G., Rusinowki G.*, pojawiając się jednak w nowych formach, por. *Pleszowka/Płaszówka* na miejscu dawnej *Płaszowej* i *Ceceniowka* (jeszcze obok starej formy *Czeczeniowce/Czeczeniowczy*).

Relatywnie większą grupę tworzą nazwy z suf. ***-j-** (5%, por. 3% w XVI w.).

Województwo podolskie

Nadal najbardziej liczną grupę nazw tworzy sufiks ***-ci**, chociaż wyraźnie zmniejsza swój udział (do 29%) w zestawie nazw miejscowych, por. 40% w XVI wieku. Polskie **c** ma w sufiksie ***-itjo** siedem toponimów patronimicznych, np.: *Hawryłowice* obok *Hawryłowce, Przewroczyce*. Nazwy z suf. **-(ow)icz-** w obu stuleciach mają niewielki udział w toponimii (3% w XVI i 2% w XVII w.).

Toponimy dzierżawcze na **-ow, -owa, -owo** tworzą 67 nazw (14% ogółu nazw) i znacznie zwiększają wskaźnik procentowy, por. 9% w XVI wieku. Relatywnie większą grupę stanowią nazwy z suf. **-in-** (4% nazw, por. 2% w XVI w.) i z sufiksem **-(ow)ka** (8% nazewnictwa wobec 4% w XVI w.).

Wnioski

Wspomniana we wstępie sytuacja historyczna i inny sposób osadnictwa na badanym obszarze wpłynął na podolski obraz nazewnictwa. Różni się on w XVI wieku w znacznym stopniu od obrazu toponimii Wołynia, a to między innymi ze względu na znikomy udział (18 przykładów, czyli zaledwie 2% ogółu nazw) nazw patronimicznych z sufiksem ***-itjo**, które wyraźniej zaznaczyły się na Wołyniu w powiecie łuckim (11%) i włodzimierskim (16%).

Podstawową grupą nazw patronimicznych okazały się na Podolu toponimy z sufiksem **-ci* (325 przykładów), które stanowią powyżej 40% wszystkich nazw. Bliższy podolskiemu obraz toponimów patronimicznych ma powiat krzemieniecki (6% n. z suf. **-iŕjo* i 27% n. z suf. **-ci*).

W toponimach dzierżawczych najbardziej widoczne zróżnicowanie geograficzne i chronologiczne zauważa się w nazwach z suf.: *-ow-*, *-(ow)ka*. Grupa nazw dzierżawczych z suf. *-ow-* jest trochę mniejsza pod względem procentowym na Podolu (9% ogółu nazw) niż na Wołyniu: najliczniej występują toponimy z tym sufiksem w pow. łuckim (24% nazewnictwa), najniższy wskaźnik ma pow. krzemieniecki, który i w tej grupie zbliża się do Podola (11%). Sufiks *-(ow)ka* wyraźnie zaznacza swoje miejsce w nazwach dzierżawczych pow. krzemienieckiego określone prawie 6% ich udziałem i Podola (4% nazewnictwa). O wiele rzadziej występuje suf. *-(ow)ka* pow. łuckim (1% nazewnictwa) i włodzimierskim (3 przykłady).

W XVII wieku zmieniają się proporcje w częstotliwości występowania nazw. Na Podolu występuje zmniejszenie udziału toponimów z suf. **-ci* (z 40% do 29%) i większa częstotliwość występowania nazw z suf. *-ow-* (14% wobec 9% w XVI w.). Podobną tendencję zauważa się w pow. krzemienieckim, gdzie dwukrotnie zmniejszył się procentowy wskaźnik omawianych nazw (por. 13% w XVII i 27% w XVI w.) przy wzroście nazw dzierżawczych z suf. *-ow-* (w XVII w. 20% nazw, por. 11% w XVI w.). Tylko w pow. łuckim i włodzimierskim zbliżony udział w obu stuleciach mają toponimy z sufiksem **-ci*, a nazwy z suf. *-ow-* wykazują tendencję spadkową (zob. tabelę).

Na Podolu dwa razy wyższy jest wskaźnik procentowy dla grupy toponimów z suf. *-(ow)ka* (4% w XVI w. i 8% w XVII w.).

Prawie nie zmienia on swojego udziału w nazewnictwie w pow. łuckim (1% w XVI i 2% w XVII wieku) i włodzimierskim (3 przykł. w XVI w. i 8 przykł. - 2% nazw w XVII w.).

PRZYPISY

- ¹ St. Zajączkowski, *Wołyń pod panowaniem Litwy*, osobne odbitki z "Rocznika Wołyńskiego", t.II, Rowne 1931.
- ² A. Jabłonowski: *Pisma*, t.IV, *Wołyń, Podole i Ruś Czerwona*, Warszawa 1885, s.4.
- ³ W. Tomkiewicz, *Wołyń w Koronie 1569-1795*, osobne odbicie z "Rocznika Wołyńskiego", t.II, Rowne 1931, s.4 i 8.
- ⁴ L. Białkowski: *Podole w wieku XVI. Rysy społeczne i gospodarcze*, Warszawa 1921.
- ⁵ Źródła dziejowe, t.XIX, *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. Ziemie ruskie. Wołyń i Podole*. A. Jabłonowski (red.), Warszawa 1889, s. 127.
- ⁶ Źródła dziejowe, op. cit.
- ⁷ Źródła dziejowe, t. VI., A. Jabłonowski (red.), *Rewizja zamków ziemi wołyńskiej w poł. XVI wieku*, Warszawa 1877.

- ⁸ *Archiwum XX. Sanguszków w Sławucie, Dyplomatarjusz Gałęzi Niesuchojeskiej*, t.VI, 1549-1577, we Lwowie 1910.
- ⁹ Lustracja królewskich ziem ruskich Wołynia, Podola i Ukrainy z pierwszej połowy XVII w., Warszawa 1877, ilustracje: AGAD, ASK, dz. I, III, 46, 54, 56 i 54.
- ¹⁰ Z powiatu łuckiego podaję nieliczne przykłady; obszar ten został szczegółowo opracowany, zob. T.Pluskota, *Nazwy miejscowe dawnego powiatu łuckiego w wiekach XVI-XVIII*, "Slavia Orientalis" 1994, t. XLIII, nr 2, s. 269-284, w powyższym rozważaniu granice powiatów przyjęłam wg Atlasu Jabłonowskiego, zob. niżej, dlatego zmieniły się niektóre liczby bezwzględne.
- ¹¹ Zwrócić na to uwagę J. Rieger w artykule: *Niektóre problemy toponimii Ukrainy w XVI w.*, "Onomastica" 1994, r. XXXIX, s. 116-129.
- ¹² A. Jabłonowski, *Atlas historyczny Rzeczypospolitej*, t. II, *Epoka przełomu z wieku XVI-go na XVII*, dz. II. *Ziemie ruskie Rzeczypospolitej*, Warszawa-Wiedeń 1889-1904.
- ¹³ Sufiksy podaję w formie najczęściej występującej w zapisach, tylko dla suf.: *-(ow)icze(y)/-(in)icze(e)/-(ow)ice(y)/ (in)ice(y)* i suf.: *-(ow)ce(y)/-(in)ce(y)* przyjmuję dla uproszczenia w hasłowym zapisie pierwotną postać sufiksów: *-*itjo* i *-ci*, podobnie czynię w tabeli z suf. **-j-*; w tekście występują wszystkie przedstawione wyżej warianty.
- ¹⁴ Imiona ukraińskie podaję w transkrypcji, ponieważ wyraźniej jest wówczas widoczny ich związek z analizowaną nazwą miejscową, formy podstawowe imion podaję w wersji współczesnej za *Słownikiem imion*, Wrocław 1991.
- ¹⁵ W nawiasach podaję nazwy osobowe poświadczone na ziemiach ruskich przez *Słownik staropolskich nazw osobowych*, W.Taszycki (red.), t.I-VI, Wrocław 1965-1983 i wówczas nie podaję skrótu źródła, odnotowuję je przy innych opracowaniach.
- ¹⁶ J. Rieger, op. cit., s. 124.
- ¹⁷ Tego typu nazwy mogą być też pluralnymi formami toponimów z suf. *-ica*, zob. K. Rymut, *Patronimiczne nazwy miejscowe w Małopolsce*, Prace Onomastyczne 18, Wrocław 1971, s. 75.
- ¹⁸ Zmniejszanie udziału nazw z suf. *-yči* w toponimii pokazuje A. Kupczyński, por. A. Kupčyns'kyj, *Najdavniši slov'jans'ki toponimy Ukraïny jak dzereto istoryko-heohrafičnych doslidzeń (Heohrafični nazvy na -yči)*, Kyjiv 1981, s. 120.

WYKAZ SKRÓTÓW

- Hruš. – *Žereta do istoryjï Ukraïny-Rusy*, t.V, *Ljustracyja 1570 r.*, wyd. M. Hruševs'kyj, L'viv 1900-1903.
- Jabł. – *Źródła dziejowe*, t.XIX, *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. Ziemie ruskie. Wołyn i Podole*, A. Jabłonowski (red.), Warszawa 1889.
- Ker. – R. Kersta, *Ukraïns'ka antroponimija XVI st. Čoloviči imenuvannja*, Kyjiv 1984.
- Krz. – pow. krzemieniecki
- Ł. – pow. łucki

- n. os. – nazwa osobowa
- Pawł. – E. Wolnicz-Pawłowska, *Antroponimia łemkowska na tle polskim i słowackim*, Warszawa 1993.
- SG – *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t.I-XV, Warszawa 1880-1902.
- SSNO – *Słownik staropolskich nazw osobowych*, pod. red. W. Taszyskiego, I-VI, Wrocław 1965-1987, VII (Suplement) oprac. pod kierunkiem M. Malec.
- Wł. – pow. włodzimierski

ПОСЕССИВЫ И ПАТРОНИМИКИ В НАЗВАНИЯХ НАСЕЛЕННЫХ ПУНКТОВ ВОЛЫНИ И ПОДОЛЬЯ В XVI-XVII ВВ.

Резюме

В статье подвергаются словообразовательному и семантическому (отчасти также этимологическому) анализу местные названия патронимического и посессивного происхождения (на основании трех наиболее употребительных групп: с суфф.: *-ow-*, *-in-*, *-(ow)ka*). Полный набор формантов и их процентные показатели обоих типов названий приводятся и в таблице, и в сравнительном анализе, который показал хронологическую и географическую (не только анализируемых областей, но и волыньских районов: луцкого и володимирского, с одной стороны, и кременецкого, - с другой) дифференциацию.

Представленная в начале статьи, в общих чертах, сложная история земель указывает на некоторые причины различий в употреблении патронимиков и посессивов в обеих областях.